

10 leestips voor de Nieuwsbrief Taal Doet Meer 2020

Leestip: Stil Leven

'Leven zonder verblijfsvergunning voelt alsof je zweeft. Ik ben niet echt op aarde, niet echt in de lucht, maar ergens er tussen in. In het midden. Het is moeilijk om niet goed voor jezelf en je familie te kunnen zorgen. Om geen betaalde baan te mogen accepteren. Maar op een kamer zitten wachten past niet bij mij.' Met deze woorden vat Zarmin uit Afghanistan zijn leven samen in het mooi uitgegeven fotoboek *Stil Leven* over ongedocumenteerden. De mensen die hun verhaal vertellen hebben zeer verschillende achtergronden en zijn veelal hoogopgeleid. Het boek biedt bondige informatie over hun herkomst, verblijf in Utrecht of andere steden. Ook vertellen zij wie zij missen en wat zij het liefst eten. De geportretteerden komen uit Afghanistan, Angola, Eritrea, Ethiopië, Guinee, Iran, Marokko, Nigeria, Palestina, Soedan, Turkije, Verenigde Arabische Emiraten en Zimbabwe. Naast de interviews wordt ook achtergrondinformatie aangeboden over (over-)leven zonder papieren.

Stil Leven Geen papieren, wel mensen. 21 portretten van ongedocumenteerden. Utrecht: STIL. December 2019. 78 blz.

<https://www.stil-utrecht.nl/boek-stil-leven/>

Leestip: Rodaan Al Galidi, Holland

Hoe kom je in contact met Nederlanders? Een riem, een bal en een (onzichtbare) hond blijken uitkomst te bieden. Na een verblijf van meer dan negen jaar in het azc – beeldend beschreven in de roman *Hoe ik talent voor het leven kreeg* - gaat de voormalige asielzoeker op weg naar het leven. Zijn zoektocht levert een kleurrijke typering van Nederland op. Lichtvoetig, gedecideerd, bloemrijk en vol contrasten. Met treffende karakteristieken van leven in een dorp of in een achterstandswijk en leven als student of ontmoetingen met bejaarden. De vergelijking met Irak loopt door de roman heen. 'In Irak had ik vele soorten verdriet gezien, verdriet van oorlog, moord en dood. Verdriet van armoede, ziekte of onrechtvaardigheid. Van verlies, het verdwijnen van iemand of de vlucht. Maar nooit zag ik het verdriet dat een familie compleet verlamde, zoals dat van de naderende dood van konijn Edward.'

Rodaan Al Galidi, Holland
Z.pl.: Uitgeverij De Kade. 2020. 399 blz.

Leestip: De ijssalon van meneer Mebrat

Gebre (16) en zijn neef Hayat (13) vluchten uit Eritrea en belanden via Khartoem, Tripoli, Lampedusa, Milaan en Parijs uiteindelijk in Amsterdam.' 'Mijn tas is licht, mijn hoofd is zwaar. De onrust in mijn hoofd daalt af naar mijn schouders, borstkas en beenspieren.' Gebre vertelt waarom hij vlucht: 'Omdat ik vrijuit wil kunnen spreken, vrij wil zijn in de keuze van mijn beroep, in alle vrijheid mijn toekomst wil bepalen.' Zij vertrekken zonder afscheid, nauwelijks voorbereid en zonder geld. Hun reis vol

ontberingen duurt zes jaar. Voor de barre tocht door de woestijn en de overtocht naar Lampedusa betalen zij mensensmokkelaars 11.000 dollar. 'Een bed. Een bed was een droom geworden, een luxe, een bed, mijn bed, met een laken om mijn lichaam te bedekken, in een kamer met plafond. Hoe vaak zou ik op deze reis door mijn dromen worden ingehaald? 'Wisten mensen in beschaafde landen wat hier gebeurde?' Dit aangrijpende verhaal biedt een scherp beeld van wat vluchten betekent.

Gebre Zemichael & Gerda Crouset, *De ijssalon van meneer Mebrat*
Rotterdam: Uitgeverij Ad Donker. Januari 2020. 223 blz.

Leestip: Oorlog in inkt

Wie benieuwd is hoe kinderen de oorlog hebben ervaren kan goed terecht bij de mooi geïllustreerde bundel *Oorlog in inkt*. In bewerkingen van hun dagboeknotities worden belevenissen in de Tweede Wereldoorlog van zeven meisjes en zeven jongens verteld. Daarbij gaat het o.a. om Henk (10 jaar), die ontsnapt aan het bombardement op Rotterdam, George (12), een joodse jongen die concentratiekampen meemaakt en Annie (15) die lid wordt van de NSB. Het NIOD (Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies) bood hulp bij het samenstellen van de bundel. De teksten zijn makkelijk leesbaar en moeilijke woorden en begrippen worden kort uitgelegd. Waar mogelijk wordt aangeduid hoe de oorlog voor betrokkenen geëindigd is. De auteurs laten zien *'hoe heftig een oorlog is en hoeveel kanten er aan een oorlog zitten'*. Zij hopen dat het boek duidelijk maakt *'wat er kan gebeuren als mensen zichzelf meer waard vinden dan een ander.'* Voor kinderen vanaf een jaar of tien en om voor te lezen.

Annemarie van den Brink & Suzanne Wouda, *Oorlog in inkt*.
Dagboekverhalen.
Amsterdam: Uitgeverij Ploegsma. Maart 2020. 207 blz.

Leestip: Coen Verbraak , Oorlogskinderen

'Een op de vijf kinderen op de wereld leeft op dit moment in een oorlogsgebied. 420 miljoen kinderen wonen in landen waar oorlogsgeweld plaatsvindt. Hoe zullen deze kinderen opgroeien? Wat voor volwassenen zullen zij later worden?' Over hoe een oorlog een leven lang kan blijven nasmeulen gaat dit boek. Coen Verbraak, gerenommeerd interviewer, geeft de veelal openhartige herinneringen weer van 14 kinderen over hun ervaringen in en na de oorlog. Zij vertellen hoe zij 'meegesleurd werden in het kielzog van de keuze van hun ouders, van de herkomst van hun familie of van de domme blindheid van het lot. Ze waren nergens verantwoordelijk voor, maar dragen wel het verdriet, de schuld of de schaamte met zich mee, vaak een leven lang.' Aan het woord komen kinderen van vluchtelingen, jonge onderduikers, kinderen van NSB-ouders, kinderen die Westerbork, Bergen-Belsen of Japanse kampen overleefden. Hun leven veranderde volledig, voor sommigen vooral na de oorlog. Vijfenzeventig jaar later vertellen zij hun verhaal. Ondanks hun totaal verschillende leefwerelden blijken de overeenkomsten groot zijn: 'het onvermogen

om je te binden, om werkelijk van anderen te houden. Vooral ontstaan uit zelfbescherming: van een ander houden maakt je kwetsbaar.'

Coen Verbraak, Oorlogskinderen. Het verhaal van een generatie.

Amsterdam: Thomas Rap. 2020. 204 blz.

Leestip: Mohammed Benzakour, 10 op een ezel

In dit mooi geïllustreerde, lichtvoetige en thematisch geordende boek worden Berberspreekwoorden weergegeven in het Berbers en in Nederlandse vertaling. Bijna alle spreekwoorden zijn voorzien van een korte uitleg en een min of meer vergelijkbare oude of recente Nederlandse zegswijze. Zo wordt o.a. Jacob Cats geciteerd: *Het puntje van de pen is het felste wapen dat ik ken*. Sommige zegswijzen zijn vrijwel identiek aan Nederlandse spreekwoorden, maar soms is de betekenis heel anders. '*Hij heeft mijn hart gestolen*' betekent in het Berbers: spijt, berouw of verdriet hebben over een netelige kwestie. Het makkelijk leesbare boek is gebaseerd op zowel literatuuronderzoek als veldwerk in Marokko. De titel is ontleend aan een fraai hoofdstuk over paarden en ezels, waarin vermeld wordt dat ook nu nog één op 23 Marokkanen een ezel heeft. Spreekwoorden en zegswijzen 'vormen een soort morele apotheek, waar men naar eigen welgevallen kan zoeken naar het geneesmiddel tegen allerhande kwalen of ongemak.' Dat geldt zeker niet alleen voor de 300.000 Berbers in Nederland.

Mohammed Benzakour, 10 op een ezel
Berbers spreekwoordenboek Illustraties Fleur van der Weel.
Amsterdam: Ambo / Anthos. 2018. 224 blz.

Leestip: Utrecht is ook mijn stad

Ruim een derde van de inwoners van Utrecht heeft een migratieachtergrond. Veel van de 31.000 Marokkaanse en 14.000 Turkse Utrechters zijn moslim. In opdracht van de gemeente Utrecht brachten twee ervaren onderzoekers in kaart welke ervaringen moslims in Utrecht hebben met discriminatie. Vanwege de coronaperikelen werd het onderzoek elektronisch grotendeels uitgevoerd. Naast gedegen feitelijke informatie bevat het rapport acht uitvoerige interviews. Daarin vertellen de betrokkenen over hun ervaringen met discriminatie en stigmatisering bij sollicitaties, op de woningmarkt, op straat, bij de gemeente, bij het sporten en op internet. Ook de vraag hoe zij die ervaringen hanteren en of zij bijvoorbeeld aangifte doen komt aan de orde. Tenslotte worden aanbevelingen gedaan om discriminatie in de stad terug te dringen. Voor wie deze somber stemmende kant van Utrecht (beter) wil leren kennen is dit rapport een aanrader.

Jurriaan Omlo & Ewoud Butter, Utrecht is ook mijn stad. Cijfers en verhalen over discriminatie en stigmatisering van moslims in Utrecht. Een verkennende studie. Juli 2020. 100 blz.

<https://ewoudbutter.files.wordpress.com/2020/07/moslimdiscriminatie-2.pdf>

Kijk- en leestip: Verbonden verhalen

In de veelkleurige bundel *Verbonden verhalen* gaan acht tekenaars op bezoek bij acht Overvechters. Dat levert een zeer divers boek op, een bonte mix aan stijlen en zeer gevarieerde persoonlijke verhalen. Nieuwkomers en senioren vertellen over hun leven. Aan het woord komen Elie Abbud en Deema Aljumaa, vluchtelingen uit Syrië, de Eritrese moeder Nuryaen Saïd en een aantal lang in Overvecht wonende Nederlanders. Aan bod komen 'verhalen uit het zorgcentrum, de speeltuin, een flat, uit het verleden en nu.' De bundel is 'een oefening in aandacht. (...) Er zit enorm veel liefde in dit boek.'

Verbonden verhalen

Getekende levensportretten uit Overvecht.

Utrecht: Huis van Betekenis. (Lauwerecht 10, 3514 BB Utrecht). 2020. 96 blz.

Leestip: Said El Haji, Gemeente zegt ik Nederlands leren

'Zijn Nederlands klinkt als het ononderbroken gesis van een koffiezetapparaat waar geen water meer in zit.' Zo typeert de betrokken NT2-docent El Haji de taal van een van zijn cursisten. De schrijver van Marokkaanse afkomst schetst een zeer levendig beeld van de vluchtelingen en oudkomers die worstelen met hun nieuwe taal. Zijn leerlingen blijken in alle opzichten divers. In de loop der jaren heeft hij geleerd illusies te hanteren. 'Al die dierbare leugens die we tot absolute en eeuwige waarheden hebben opgeblazen moeten niet kapot, maar gewoon langzaam en liefst ongezien vervagen, zoals de sterren aan de hemel, anders doet het te veel pijn.' El Haji's beeldende impressies bieden een heldere kijk op het veelal moeizame proces om het Nederlands onder de knie te krijgen. Ondanks zijn scherpe observatievermogen ervaart de schrijver soms niet gehinderd te worden door allerlei professionele competenties. 'Onwetendheid is een zeepbel die mooi kleurt in het eigen licht, dus verkeer ik regelmatig in de waan dat ik het hartstikke goed doe. Als het licht weg is, komen de vragen van vertwijfeling en wanhoop.'

Said El Haji, Gemeente zegt ik Nederlands leren

Amsterdam: Uitgeverij Jurgen Maas. 2020. 144 blz.

Leestip: Sinan Çankaya, Mijn ontelbare identiteiten

'Ik loop naar de bar en bestel zelfvertrouwen.' De cultureel antropoloog Sinan Çankaya weet ervaringen uit zijn opgroeien als zoon van Turkse ouders in een achterstandswijk bijzonder aansprekend te combineren met weloverwogen reflecties over racisme en integratie. Hij beschrijft - in rake, veelal beeldende typering - zijn wankel zoektocht naar individualiteit en tegelijkertijd naar een stam, zijn hunkering om ergens bij te horen. 'In de moskee werd ik te Nederlands bevonden, terwijl ik op school 'de Turk' werd genoemd.' Op school wordt hij 'gebombardeerd tot ware volksvertegenwoordiger'. 'Als een slak trok ik mijzelf terug in het huis van mijn voorkomen, in de tradities van mijn ouders, de geschiedenis van mijn vaderland, de

schoot van mijn moederland.' Ik bezat 'mijn' identiteiten helemaal niet. (..) Identiteiten bevinden zich tussen onszelf en anderen in. Identiteit is een zoektocht naar eenheid en het besef dat die er niet is, het inzicht dat we ons het best kunnen verzoenen met de meerdere versies van onszelf, met het glibberige van ontmoetingen, en met vallen en weer opstaan. Identiteiten vereisen onderhoud, en dat werk heeft geen eind.' Een uitzonderlijk rijk boek.

Sinan Çankaya, Mijn ontelbare identiteiten
Amsterdam: De Bezige Bij. 2020. 244 blz.
